

Delft University of Technology

Katendrecht, Rotterdam

Taking a Walk on the Gentrified Side

Baptist, Vincent

Publication date

2024

Document Version

Final published version

Citation (APA)

Baptist, V. (null). (2024). Katendrecht, Rotterdam: Taking a Walk on the Gentrified Side., Gebiedsontwikkeling.nu. <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/katendrecht-rotterdam-taking-a-walk-on-the-gentrified-side/>

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable). Please check the document version above.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights. We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

*This work is downloaded from Delft University of Technology.
For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to a maximum of 10.*

Source: Baptist, V. (2024, February 27). *Katendrecht, Rotterdam: Taking a walk on the gentrified side*. Gebiedsontwikkeling.nu. Retrieved February 28, 2024, from <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/katendrecht-rotterdam-taking-a-walk-on-the-gentrified-side/>

Katendrecht, Rotterdam: Taking a Walk on the Gentrified Side

Vincent Baptist

27 februari 2024

Rotterdams schiereiland Katendrecht wordt tegenwoordig minder in één adem genoemd met haar notoire verleden als Chinatown of red-light district dan met schijnbaar alomtegenwoordige tendensen van gentrificatie. Hoe voorbij de polarisatie te kijken in dit soort debatten? Wandelingen met (oud-) buurtbewoners brengen je – letterlijk en figuurlijk – al een heel eind op weg, zo weet Vincent Baptist.

Wie vandaag in Rotterdam metrostation Rijnhaven uitstapt en de blik richt op de ingang van Katendrecht wordt, als vanouds, begroet door het monumentale Santos-pand. Als voormalig koffiepakhuis doet Santos al meer dan een eeuw dienst als portier van het meest roemruchte schiereiland van de havenstad. Recent heeft Santos echter een metamorfose ondergaan. Samen met de rest van het omliggende Rijnhaven-gebied, Katendrechts noordelijke waterkant, verdwijnen de bouwsteigers rond het gebouw geleidelijk en presenteert Santos nu een opvallende aanwinst: een nieuwe ‘[champagne-kleurige aluminium dakopbouw](#)’.

De constructie doet denken aan een kroon, hoewel zeker niet zo groots als pakweg die van de Elbphilharmonie in Hamburg. Waar de ‘Elphi’ een nieuwe landmark werd in die andere havenstad, rijst de vraag wie of wat er eigenlijk gekroond wordt in dit aparte stukje van Rotterdam.

Cirkel is rond

Zoals recent werd bekend gemaakt proost Santos inmiddels niet meer op haar nieuwe onderkomen voor een Duits design concern (Stilwerk, red.), maar voor het Nederlands [Fotomuseum](#), nu nog gelegen op de naburige Kop van Zuid. De aanstaande verhuizing van het museum wordt gesteund door Stichting Droom en Daad, die eerder al het nieuwe Fenix Landverhuizersmuseum op poten aan het zetten is. Een locatie ook op Katendrecht, minder dan een kilometer verderop van Santos. Wie al die musea gaat bezoeken in de toekomst? Bewoners en hotelgasten van alle nieuwe en veelal luxe wooncomplexen die langs de Rijnhaven aan het verrijzen zijn. Op een bepaalde manier komt Katendrecht met deze herontwikkelingen weer full circle met haar verleden, of meer specifiek met haar pre-20e-eeuwse gedaante.

Het vernieuwde residentiële karakter van Katendrecht valt niet per se bij iedereen in de smaak

Voor het haar moderne vorm van havenschiereiland kreeg was Katendrecht immers een idyllisch stukje poldergebied, waar de industriële en stedelijke elite buitenverblijfsjes hadden. Tussen haar toenmalige functie als landelijk vakantieoord en die van toekomstig museumpark lagen er echter bonte ontwikkelingen weggelegd voor Katendrecht. Begin 20e eeuw was vooral de concentratie van Chinese arbeidsmigranten in het havengebied markant. Na de Tweede Wereldoorlog ontpopte Katendrecht zich dan weer tot [dé prostitutiebuurt](#) van Rotterdam, een levensfase die tijdens de jaren 70 van de vorige eeuw eindigde met protesten en schermutselingen tussen de lokale bevolking en criminele pooiers.

Echte woonbuurt

Na die woelige periode begon een moeizaam en langdurig proces van stadsvernieuwing voor de buurt. Wanneer Katendrecht vandaag als bekend voorbeeld van gentrificatie genoemd wordt in de stad, onder andere door het [Stadsarchief](#), dringt de wijk zich toch vooral op als een uitzonderlijk geval. De protesten

uit de jaren 70 waren er namelijk op gericht om Katendrecht eens en voor altijd prostitutievrij en een échte woonbuurt te maken. Dat is uiteindelijk ook gebeurd, beaamde Harry-Jan Bus, directeur van Theater Walhalla op Katendrechts Deliplein, tijdens een [eerder verslag](#) over mijn onderzoek in de wijk. Desalniettemin valt het vernieuwde residentiële karakter van Katendrecht vandaag de dag niet per se bij iedereen in de smaak. Een buurt die aanvankelijk revolteerde om echt woongebied te worden en vervolgens tot zelfinzicht komt: hoe en door wie kan dit het best worden gevat?

‘Katendrechtshaven in Katendrecht, Rotterdam’ door AgainErick (bron: Wikimedia) onder [CC BY-SA 4.0](#), uitsnede van origineel

Het soort gentrificatie waarvan er inderdaad niet echt sprake lijkt te zijn geweest op Katendrecht is die van het stramen van woningsloop en huisuitdrijving. De klassieke definitie van gentrificatie, zoals [recent nog besproken](#) op deze website, linkt de intrede van hogere inkomens aan lokale prijsopdrijvingen die resulteren in de verdringing van oorspronkelijke bewoners. Alleen is het begrip ‘gentrificatie’ vandaag zo opgerekt en gangbaar geworden dat het allang niet meer wordt opgeworpen om louter huisvestingstendenzen te duiden.

Het stereotiepe voorbeeld van de nieuwe hippe koffiebar is wat emeritus hoogleraar Jan Rath eerder ‘[commerciële gentrificatie](#)’ noemde. Deze heeft de potentie om door te slaan in elitaire homogenisering van een buurt. Het doet me zelf altijd denken aan een songtekst van rockgroep The Hold Steady: ‘it started ice cream social nice / it ended up all white and ecumenical’.

Balans opmaken

Is een extra plek om een espresso te drinken dan per definitie slecht voor een wijk? Lastig aan de alomtegenwoordigheid van debatten over gentrificatie vandaag de dag is de negatieve bias die er impliciet in verankerd is geraakt: de term gebruiken is een oordeel vellen en als je zelf niet luid genoeg tegen gentrificatie pleit ben je vast gewoon een stiekeme voorstander. Desondanks bevatten eerdere wetenschappelijke overzichtswerken, zoals een bundel uit 2005 met de nochtans niet mis te verstane ondertitel ‘[The New Urban Colonialism](#)’, tabellen die niet alleen negatieve maar ook positieve aspecten van het fenomeen opsommen. Valt zo’n balans vandaag überhaupt nog te maken, om voorbij de

eenzijdigheid en verdeeldheid in discussies te kijken? En welke input en observaties kunnen hierbij dan helpen?

Mijn respondenten waren behoorlijk unaniem in hun positieve oordeel over recente renovaties van historische panden

Het voor de hand liggende, maar toch vaak over het hoofd geziene antwoord hierbij is: de perspectieven van buurtbewoners zelf – natuurlijk. Zeker in het atypische geval van Katendrecht kan de generatie die de historische protesten voor een leefbare woonwijk zelf heeft meegemaakt waardevolle inzichten bieden op het druk bediscussieerde Katendrecht van nu. Dit was mijn voornaamste drijfveer in het opzetten van onderzoek met oud-bewoners op het schiereiland, waarbij ik de rollen van onderzoeker en deelnemer nadrukkelijk omdraaide: tijdens zogenaamde wandelinterviews door de wijk liet ik mezelf telkens leiden door mijn verschillende respondenten, benieuwd naar welke route elk van hen spontaan zou lopen terwijl we samen verleden, heden en toekomst van ‘de Kaap’ bespraken.

Herstelde authenticiteit

Eindresultaat na meer dan twaalf uur wandelen? Zowel gedeelde opvattingen die een breder plaatje dan de lokale herontwikkelingsdebatten laten zien, als scherpe en genuanceerde persoonlijke observaties die onopgemerkt zouden blijven voor mensen van buitenaf, laat staan voor onderzoekers die het slechts bij een vluchtig bezoek aan de wijk houden. Mijn respondenten waren bijvoorbeeld behoorlijk unaniem in hun positieve oordeel over recente renovaties van historische panden in de kern van de wijk. Die kunnen nochtans gezien worden als een duidelijke gentrificatiefactor, maar belangrijker bleek de eervol herstelde authenticiteit die velen erin ervoeren. De verrijzende hoogbouw langs de waterkanten was beduidend minder in trek en bleek vaak te imposant. Sommige respondenten bleven er alsnog vrij nuchter onder – het huidige woningtekort moet immers aangepakt worden, maar moesten die nieuwe appartementstorens nu echt zó hoog uitvallen?

‘Rijnhaven en Maashaven in Rotterdam’ door Frans Blok (bron: Shutterstock)

Nog rijker waren de inzichten wanneer verschillende aspecten van de herontwikkelde woonomgeving aan elkaar gekoppeld werden. Zo liet een oud Kapenees – geboren en getogen in de wijk – me aandachtig kijken naar een nieuwe blok rijhuizen aan de zuidelijke Maashaven-kant: op zich niet verkeerd om hier langs het water te wandelen, terwijl gezinnen achterin de huizen zich vermaken. Doordat actieve woonruimtes naar het water gericht zijn, krijg je paradoxaal genoeg wel een levenloos straatbeeld aan de voorkant, iets wat deze bewoner in kwestie meteen verder doortrok naar een versterkt gevoel van anonimiteit in bepaalde delen van de wijk. Op dat vlak is Katendrecht zeker niet meer de kleinschalige havengemeenschap die het vroeger was – een [gemeentearchiefbron](#) beschreef het indertijd zelfs als ‘een klein dorpje waar iedereen alles afweet van iedereen’.

Niet meer onveilig

Voor veel oud-bewoners bleek het al belangrijk genoeg dat Katendrecht niet meer die onveilige omgeving is waar ze in de naoorlogse periode uit wouden vertrekken, maar een fris opgeknapte buurt waar ze weer met plezier zijn. Het woord ‘gentrificatie’ hoeft daarbij niet eens te vallen; in open dialoog met inwoners blijven de nuance en complexiteit van alle buurtontwikkelingen gewoon overeind. Is er dan helemaal geen gemis meer naar Katendrechts stoere maritieme verleden? Natuurlijk wel. Vroeger stond het Deliplein soms vol met honderden zeelui, terwijl men het hier nu al levendig vindt bij een paar volle terrastafels, becommentarieerde één respondent. Hoe dat precies zat met al die matrozen? Daar wou hij na onze wandeling nog wel meer over vertellen, bij een drankje in de schaduw op het plein.

Vincent Baptist is Universitair Docent in het department Architectuur aan TU Delft, waar hij focust op stedelijke gezondheid en leefbaarheid vanuit historische perspectieven. De beschreven

wandelinterviews op Katendrecht werden oorspronkelijk uitgevoerd aan Erasmus Universiteit Rotterdam, in het kader van het Europese HERA-project '[Pleasurescapes: Port Cities' Transnational Forces of Integration](#)' en het Leiden-Delft-Erasmus onderzoekscentrum '[PortCityFutures](#)'. Momenteel werkt hij aan het gerelateerde Resilient Delta-onderzoeksproject '[NOISE®: New Outlooks in Sonic Environmental Resilience](#)', samen met Sahar Asadollahi Asl Zarkhah en Rosa de Kruif (TU Delft), waarin publieke geluidsbeleving op Katendrecht centraal staat. In ander lopend onderzoek richt hij zich verder op stedelijke authenticiteit in Katendrechts herontwikkeling (samen met Susan Hogervorst, Open Universiteit), en de veranderde toegankelijkheid van Katendrechts waterkanten (samen met Yvonne van Mil, TU Delft). Het proefschrift van Baptist is [hier te vinden](#).